

Mediakasvatuksen painotuksia Helsingin yliopiston mediakasvatuskeskuksessa

Suomalainen mediatodellisuus on opettajankoulutuksen ja kasvatus-tieteen näkökulmasta kehittynt viime vuosina hyvin voimakkaasti. Tieto- ja viestintäteknikka on löytämässä sijaansa suomalaisen opettajan, opettajankouluttajan ja kasvattajan työ-, viestintä-, opetus- ja opiskeluvälineistönä. Tietokonevälitteinen viestintä mahdollistaa osaltaan verkottumisen. Etäopetus on voimakkaassa kasvussa ja nousemassa vaihtoehdokseksi väyläksi normaalin koulutusohjelmien rinnalle. Samalla etäopetus on muokautumassa avoimen ja etäopiskelun sekä joustavan opiskelun suuntaan. Opetusympäristöistä on siirrytty avoimiin verkostopohjaisiin ja yhteistoiminnallisuutta ja yhteisöllisyyttä korostaviin opiskeluympäristöihin.

Tätä kehitystä on tukenut osaltaan suomalaisiin korkeakouluihin viime vuosina perustetut mediakasvatuksen alaan liittyvät virat ja oppituolet. Esimerkkeinä voi mainita Lapin yliopiston mediatieteen professorin, Tampereen yliopiston medialogian professorin sekä Helsingin yliopiston mediakasvatuksen professorin.

Mediakasvatuksen uusi määritelmä

Perinteisen määritelmän mukaan mediakasvatus sisälsi kaksi pääkomponenttia, joukkoviestinnän ja kasvatus-tieteen. Joukkoviestintä viittasi joukkoviestimiin, siis lehdistöön, radioon, televiisioon, elokuvaan ja myös videoihin. Mediakasvatus oli peikistäen määriteltynä viestintä- ja kuluttajakasvatusta, eri viestimien ominaisuuksien ymmärtämistä ja kriittistä suhtautumista niihin, "valistuneen kuluttajan" kasvattamista, medialukutaitoa. Samalla tiedostettiin, että jokainen viestin "mediatsoi" viestiä, muuttaa sitä oman ominaislaatuensa mukaisesti. Kulttuurinen ympäristö on tässä muutosprosessissa yksi keskeinen selittäjä. Esimerkiksi yhdysvaltalaisessa televisiotraditiossa varsi-

naisen ohjelman katkaisevat usein toistuvat mainokset, mistä syntyy sikäläisen kulttuurin televisiotodinnalle ominainen rytmys.

Perinteisen mediakasvatuksen keskeisiä oivalluksia oli, että viestintä vaikuttaa viestiin ja samalla myös viestijään. Mm. Reilly (1996, 218) painotti Vygotskyn ajatusten suuntaisesti sitä, että käyttämämme työvälineet ja viestimet muokkaavat sitä mitä teemme ja miten ymmärrämme ympärillämme olevaa maailmaa.

Mediakasvatuksen alueella onkin tapahtunut selvä siirtymä perinteisten joukkoviestintien tutkimuksesta kohti modernin tieto- ja viestintäteknikan ja etäopetuksen sekä avoimen ja etäopiskelun tutkimusta. *World Wide Web* on yksi ajankohtainen esimerkki viestintä- ja toimintaympäristöstä, johon mediakasvatustutkimuksen on syytä kiinnittää huomiota. Voidaan siis väittää, että perinteisen mediakasvatuksen käsite ei enää riitä vaan tarvitaan erilaista ja laajempaa näkökulmaa, joka ottaa erityisesti huomioon telemaattiset viestimet, "uusmediat".

Mediat viittaavat tällöin digitoituihin medioihin, joita moderni tieto- ja viestintäteknikka antavat käyttöömmee. Eräinä esimerkkeinä näistä voidaan mainita vaikkapa sähköposti, tietokonekonferenssit, telemaattiset uutisryhmät, elektroniset ryhmätyövälineet ja vuorovaikutteiset audio- ja videokonferenssit. Radiota ja televiisiot ei sinänsä hyljeksytä, mutta pääpaino on tietokonevälitteisessä viestinnässä ja sen analysissa, multi- ja hypermediassa ja hypertextuaalisessa viestinnässä. Samoin pien- ja kohderyhmäviestintä nousevat lärkeään asemaan joukkoviestinnän rinnalle.

Mediakasvatuksella tarkoitetaan kykyä arvioida kriittisesti ja tuottaa erilaisia mediatekstejä (teksteinä, kuvina, multimedianä). Kyseessä on oppiala, joka pyrkii antamaan valmiuksia mediatekstien analysointiin ja tulkintaan: mitä tekstit kertovat niiden tuottamisen ja esittämisen kontekstista? Lisäksi mediakasvatuksella tarkoitetaan kykyä tuottaa näitä tekstejä käyttämällä tieto- ja viestintäteknikan tarjoamia apuvä-

neitä.

Mediakasvatuksen taustatieteenä voidaan pitää useita eri tieteenaloja, jolloin itse käsitteen mediakasvatus määrittely myös painottuu eri tavoin. Helsingin yliopiston mediakasvatuksen professori määrittää mediakasvatuksen taustatieteeksi kasvatus-tieteen. Mediakasvatuksen professuurin hoidossa tavoitteena on yhdentää kasvatus-tieteeseen ja mediakasvatukseen sisältyviä haasteita, joita tiedon tuottamisen ja välittämisen mahdollistava modernin tieto- ja viestintäteknikan kehitys asettaa tutkimuksen rakenteisiin, työtapoihin ja sisältöihin. Tässä yhden-tämisyarkimyksessä edustuu luonteavasti tieteiden välisiä sekä tiedekuntarajoja ylittäviä hankkeita. Keskeistä on myös painotus kansainväliseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan.

Mediakasvatuksen tutkimuskohteena oleva opetustapahtuma sisältää tällä hetkellä piirteitä, joita voidaan luonnehtia esimerkiksi adjektiivilla avoin, moniviestintä-litteinen, verkottuva ja yhteistoiminnallinen. Mediakasvatus painottaa myös tieto- ja viestintäteknikan työvälineiden ja niiden mahdollistamien opiskelu-, opetus- ja viestintästrategioiden analyysia. Tärkeänä tutkimuskohteena voidaan myös pitää käyttäjän vuorovaikutteista suhdetta eri medioihin, toiseuteen ja itseensä sekä näin perimmäitään itse viestintään uudenlaisessa viestintäympäristössä.

Mediakasvatuksen tarkastelu-kohteena on myös se muutosprosessi, jonka voi nähdä tapahtuvan kehityksessä perinteisestä etäopetuksesta kohden erilaisia avoimen, joustavan ja etäopiskelun muotoja (tarkemmin esim. Tella 1998). Kehitystä tarkastellaan paitsi yksilön myös koulujärjestelmien kehittämisen ja muuttamisen kannalta. Keskeinen strateginen tutkimuskohde on yhteiskunnan muutokseen liittyvä tarkastelu. Tätä yhteiskuntamuotoa voidaan luonnehtia monilla eri termeillä, esimerkiksi vuorovaikutteyhteiskunnaksi, ymmärtämisen tai osaamisen yhteiskunnaksi tai tietoyhteiskunnaksi. Niissä kaikissa mediakasvatuksen alueeseen kuulu-

vilja näkökohdilla on tärkeä merkitys. Mediakasvatuksella on runsaasti nivelkohtia eri tieteisiin, mm. semiotiikkaan, viestintään yleensä, taiteisiin ja muotoiluun, eri psykologian alueille (erityisesti kasvatusta, kognitiiviseen ja oppimispsykologiaan) sekä kognitiivisiin tieteisiin.

Tiivistäen sanottuna, moderni mediakasvatuksen tulkinta nousee useista tieteellisistä, pragmaattisista ja teoreettisista taustoista. Kasvatustieteen on tässä ajattelussa nimetty virtuaalipedagogiikaksi, koska sen tehtävänä on analysoida nimenomaan myös erilaisia virtuaalisovelluksia ja "älykkäitä" (smart) tietoteknisiä tuotteita ja ympäristöjä.

Eri komponenttien tasapaino on mediakasvatuksen kehittämisen kannalta tarpeellista. Vaikka mediakasvatusta hyötykin eri tiedon- ja tieteenalojen antamasta synergiasta, sen oma itsenäinen rooli on kasvavassa erityisesti sitä mukaa kun sen merkitys tunnustetaan ja tiedostetaan yhteiskunnan, talouselämän ja tieteen alueilla.

Mediakasvatusta on käymässä läpi suhteellisen voimakasta muutosprosessia samalla kun osa sen tarkastelukohteista ja painotuksista jäsenyyden uudesta. On toki tunnistettavissa lievästi ristiriitaa perinteisen määrittelyn ja tässä katsauksessa esitetyn uudemman määrittelyn välillä. On kuitenkin samalla painotettava, että uudempi mediakasvatuksen määrittely ei korosta tietokoneita, tekniikkaa tai teknologiaa samalla tavalla kuin esimerkiksi tietojenkäsittelytiede tai tietotekniikka. Mediakasvatusta on pohjimmiltaan humanistinen ja kulttuuritiede, joka tutkii medioita kasvatustieteen viitekehityksessä ja pyrkii tutkimaan ja kehittämään opetussovelluksia, joissa uusien tietojen opetuksesta ja oppimisesta ja uusien tekniikka yhdyntyvät.

Muuan perustavaa laatua oleva ero perinteisen mediakasvatuksen ja tässä esitetyn määrittelyn välillä on pääsy informaatiolähteiden äärelle. Perinteinen mediakasvatusta käsitteli hyvin paljon joukko- ja viestintäviestijä, jotka tulivat vastaanottajalle monen "suodatti-

men" kautta. Suodattimina toimivat lehden julkaisijat, tv- ja radio-ohjelmien tuottajat ja toimittajat jne. Suurelle yleisölle välittyi se maailma, jonka nämä erilaiset suodattimet mahdollistivat. Tämän hetken maailmassa tilanne on toinen, kuluttajalla on enemmän vaihtoehtoja, joita hänelle tarjoavat mm. Internet ja erityisesti World Wide Web, joskin niilläkin on omat "tuotantoideologiset suodattimensa". Informaation saatavuus on olennaisesti muuttunut. Mediakasvatuksen kannalta tilanne on siksi myös erilainen. Nyt keskeiseksi nousevat mm. kysymykset informaation luotettavuudesta, ristiriitaisen informaation tai tiedon runsaudesta ja yleisesti tietolähteiden asemasta ja merkityksestä sekä informaation käsitteellistymisestä ja irtautumisesta konkreettista yhteisestä havainnosta tai kokemuksesta. Mediakasvatuksen vastuu on yhtä suuri kuin ennen, mutta samalla kuitenkin erilainen. Hypertekstuaaliset, avoimet ja verkottuvat opiskeilu-ympäristöt asettavat opettajalle, opettajankouluttajalle ja opiskelijalle uusia mielenkiintoisia haasteita.

Esimerkin edellä mainituista mediakasvatuksen painotuksista tarjoaa Helsingin yliopiston kasvatustieteelliseen tiedekuntaan syksyllä 1996 perustettu mediakasvatustutkimuskeskus (<http://www.helsinki.fi/kasv/media/>). Mediakasvatustutkimuskeskus on mediakasvatuksen tutkimusta ja opetusta kehittävä yksikkö, joka osallistuu alan perusopetuksen ja täydennyskoulutuksen kehittämiseen ja toteuttamiseen sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Toiminta suuntautuu perus- ja toisen asteen sekä korkeasteen opetukseen samoin kuin opettajankoulutuksen tutkimus- ja kehittämistyöhön.

Mediakasvatusta ja suomalainen opettajankoulutus

Opettajankoulutus perustuu yleensä yhteen kolmesta erilaisesta ratkaisumallista. Siitä voi pitää ensinnä huolen yliopiston aine- tiedekunnat ja ainelaitokset, jol-

loin opettajankoulutus perustuu tavallisesti niiden taustatieteiden metodiikalle ja ajattelutavalle. Toinen malli sijoittaa opettajankoulutuksen erillisiin opettajakorkeakouluun (*teachers colleges*), jotka ovat yleensä erillään yliopistoista. Kolmannessa mallissa yliopiston aine- tiedekunnat ovat yhteistyössä kasvatustieteellisten tiedekuntien kanssa, joihin on perustettu erillinen opettajankoulutuslaitos opettajankoulutuksesta huolehtimaan. Toisinaan viitataan myös kolmeen erilaiseen traditioon (esim. Buchberger et al. 1994, 6): saksalaiseen tutkimusmalliin, englantilaiseen persoonallisuusmalliin ja ranskalaiseen ammattikoulutusmalliin.

Suomalainen opettajankoulutusmalli on perustunut vuodesta 1974 alkaen opettajankoulutuslaitosten ja aine- tiedekuntien väliseen yhteistyöhön. Kolmesta taustatraditiosta se liittyy tutkimustraditioon, sillä jokainen suomalainen opettaja (muutamien poikkeuksien) suorittaa korkeakoulututkinnon, päivittäin kuin monissa muissa maissa. Opettajaksi on siis professionaalinen korkeakoulututkintoon perustuva elämäntapa. Tästä lähtökohdasta seuraa mm. se, että opettajankoulutus nähdään jatkuvaksi prosessiksi, joka alkaa opettajien peruskoulutuksesta, jatkuu täydennyskoulutuksena ja muodostuu vähitellen elinikäiseksi oppimiseksi. Suomalaisen opettajan eräänä peruspiirteinä pidetään tällä hetkellä kriittisesti työhönsä suhtautuvaa, ns. reflektiivistä opettajuutta.

Mediakasvatusta – ja yleisemmin tieto- ja viestintäteknika – näkökulmasta suomalainen opettaja on taitava, ts. hän hallitsee myös tarvittavan tekniikan. Tästä lähtökohdasta on ollut helppo ymmärtää, miksi kaikissa Suomen opettajankoulutuslaitoksissa on viime vuosina painotettu tavalla tai toisella tieto- ja viestintäteknistä osaamista (ks. esim. Tella 1996a; Tella 1996b).

Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen kannalta mediakasvatusta on luonteva jatko sille monivuotiselle tutkimus- ja kehit-

tämistöiminnalle, jota opettajan-
koulutuslaitoksessa – samoin kuin
koko kasvatustieteellisessä tiede-
kunnassa – on tehty 1980-luvulta
alkaen. Tieto- ja viestintäteknikka
on monessa mielessä eri kurssien
ja opintokokonaisuusien sisällä,
ei välttämättä irrallisena tai erilli-
senä teknisenä kurssina.

Mediakasvatuskeskus on ollut
päävastuullisena opettajankoulu-
tuslaitoksen *OLE Publications* -ar-
tikkelisarjan tuottamisessa (ks.
<http://www.helsinki.fi/kasw/mediapublications>). Sarjassa on jul-
kaistu mm. virtuaaliskouluun, eu-
rooppalaisiin opettajankoulutus-
järjestelmiin, videoneuvotteluihin,
tietokonevälitteiseen viestintään,
mediakasvatukseen, multikultura-
lismiin ja vieraiden kielten didak-
tiikkaan liittyviä artikkeleita. Sarja
muuttui alkutalvesta 1998 *Media
Education Publications* -nimiseksi.
Sarjassa jatketaan englannin-,
ranskan- ja saksankielisten alku-
peräisartikkelien julkaisemista eri-
tyisesti mediakasvatukseen aihepii-
ristä (ks. <http://www.helsinki.fi/~tella/mep6.html> ja <http://www.helsinki.fi/~tella/mep7.html>)

Tässä yhteydessä tulee ongel-
maksi se, kehitetäänkö etäopetus-
ta vai edetäänkö määrätietoisesti
avoimen ja etäopiskelun (open
and distance learning) suuntaan
(käsitteistä ja kehityksestä, esim.
Tella 1998). On myös kysytty, voi-
ko opettajankoulutuslaitoksesta
yleensä tulla avoimen opiskelun
instituutti ja haluaako se sellaisek-
si. Optimistinen tulkinta on, että
haluaa ja myös voi. Opettajankou-
luslaitokset koostuvat ylmäl-
kaan luovista kykyä ja taitonsa
tuntevista ihmisistä, joilla on sa-
malla pääsy valtaviiin tieto- ja tie-
tämuskantoihin. Yliopiston nimi
voi itsessään painaa yhtä paljon
kuin hyvän yrityksen liiketunnus.

Oppivassa postmodernissa or-
ganisaatioissa ymmärretään, että
tietotyötekniiset välineet voivat lii-
sätä ihmisen suorituskykyä, sa-
malla kun hänen kokemaansa
työ- ja suorituspainetta vähenne-
tään siirtämällä osa työtehtävistä
käytössä olevan tietotekniikan va-
raan. Tieto- ja viestintätekniset vä-
lineet mahdollistavat myös Boydin
(1987) terminologiaa lainaten af-
filiatiivisia eli yhteenliittäviä suh-

teita. Opettajankoulutuslaitosten
näkökulmasta tarjoutuu monia
sovellusalueita, mm. entisten
opiskelijoiden seuraaminen ken-
tällä telemaattisin välinein, vaikka-
pa vain sähköpostilla. Aikaisem-
min yhteydenpito oli hankalam-
paa kuin nyt, jolloin tieto- ja vie-
sintäteknikka mahdollistavat vai-
vattoman yhteydenpidon opetta-
jankoulutuslaitoksen henkilöstön
ja opettajan työhön kentälle jo
siirtyneiden opiskelijoiden välillä.
Vastaavasti perusopetuksen ja
täydennyskoulutuksen yhdistämi-
nen on luontevaa toteuttaa osin
telemaattisten välineiden avulla
tehtävällä seurannalla ja opastuk-
sella.

Miksi opettajankoulutuslaitok-
sen tulisi yleensä pyrkiä muuttu-
maan avoimen opiskelun organi-
saatioksi? Pääsyyinä voitaneen pi-
tää sitä, että tietotyötekniiset ja
verkostopohjaiset välineet ovat
mahdollistamassa tällaista kehi-
tystä. Lisäsyynä voidaan ehkä pi-
tää myös kasvavaa kilpailua. On jo
nähtävissä kehityskulkuja, joiden
mukaan opiskelijat tulevat jatkos-
sa ottamaan kurseja eri puolilta
sitä mukaa kuin avoimen opiske-
lun mahdollistavien organisaatioi-
den määrä kasvaa. Lyhyellä täh-
tämellä ajatellen hätää ei ole eikä
tänä vuonna tällaista kilpailua vie-
lä synny, vuonna 2000 tilanne voi
olla jo olennaisesti toinen.

On selvää, että kaikki tämä
edellyttää tieto- ja viestintäteknii-
kan valmiuksien ja käyttötaidon
tason nostoa kaikissa henkilöstö-
ryhmissä sekä uutta asennetta
työ- ja opetusympäristöjä koh-
taan. Mediakasvatuskeskus on
osaltaan mieltänyt, että sen työllä
sekä tutkimus- ja kehittämistöi-
minnalla luodaan suotuisia olo-
suhteita myös koko opettajankou-
luslaitoksen muuttumiselle op-
pivaksi postmoderniksi organisa-
atioksi.

SEPPÖ TELLA

Kirjallisuus

- Boyd, G. (1987)
Emancipative Educational
Technology. *Canadian Journal
of Educational Communication*
16(1987):2, Spring.
- Buchberger, F., de Corte, E.,
Groombridge, B. & Kennedy, M.
(1994)
*Educational Studies and Teacher
Education in Finnish Universities
1994: A Commentary by an In-
ternational Review Team. Mi-
nistry of Education: Division of
Educational and Research Policy*
14.
- Reilly, B. (1996)
New Technologies, New Litera-
cies, New Problems. Teoksessa
Fisher, C., Dwyer, D. C. &
Yocam, K. (eds.): *Education &
Technology: Reflections on
Computing in Classrooms*,
203–234. San Francisco, CA:
Jossey-Bass.
- Tella, S. (1996a)
Teacher Education at the Uni-
versity of Helsinki. Teoksessa
Tella, S. (ed.): *Teacher Educa-
tion in Finland—Present and Fu-
ture Trends and Challenges. Uni-
versity of Helsinki Depart-
ment of Teacher Education &
University of Helsinki Vantaa
Continuing Education Centre.*
Studia Paedagogica 11, 51–65.
- Tella, S. (ed.) (1996b)
Teacher Education in Finland—
Present and Future Trends and
Challenges. University of Helsin-
ki Department of Teacher Edu-
cation & University of Helsinki
Vantaa Continuing Education
Centre. *Studia Paedagogica* 11.
[<http://www.helsinki.fi/~tella/178mediaedu.html>]
- Tella, S. (1998)
The Poor Relation of the Educa-
tion System? Aspects of Dis-
tance Education and Open and
Distance Learning. Teoksessa
Nummi, T., Rönkä, A. & Sariola,
J. (eds.): *Virtuality and Digital
Nomadism: Introduction to the
LIVE Project (1997-2000)*. Uni-
versity of Helsinki. Department
of Teacher Education. Media
Education Centre. *Media Educa-
tion Publications* 6. (In press.)

Media- ja viestintäkompetenssi kasvatuksessa

Tarve viestintä- ja mediakasvatuksen lisäämiseen voidaan nähdä seuraukseksi sekä joukkoviestinnän ja median merkityksen kasvusta yhteiskunnassa yleensä että erityisesti tietotekniikan ja uusien telemaattisten verkkomedioitten voimakkaasta kasvusta.

Median ja viestinnän yhteydessä käsite "taidot" ymmärretään helposti liian kapea-alaiseksi ja sen sijaan onki alettu puhua "kompetenssista", pätevydestä viestiä ja viestintäsvivystyksestä. Suomen kieli on luonut keinotekoisia rajoja käyttämällä sanoja "tiede" ja "taide" ilmiöstä, joihin esimerkiksi englanninkielessä viitataan sanoilla "arts". Myöskään englannin sana "education" ei oikein käännä suomeksi, sillä "kasvatus" viittaa liian autoritaariseen ja "training" liian käytännölliseen tehtävään. Kommunikatiivisen kompetenssin käsite on alkuisin Jürgen Habermasin filosofiasta, jossa sitä käytetään viittaamaan ihmisen erilaisiin tapoihin käyttää kieltä yhteisymmärryksen synnyttämiseksi kahden tai useamman puhuvan ja toimivan ihmisen välillä. Huomio kiinnittyy tällöin syvemmälle kuin vain kielen syntaktisiin tai kielipollisiin sääntöihin. Tarkastelun kohteena ovat universaalit keinot käyttää kieltä yhteiskunnallisten suhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen.

Tietyyssä mielessä puhumme universaaleista viestintätaidoista. Synonymie potentiaalisesti käyttämään niitä paremman yhteiskunnan luomiseksi. Habermas esittää ajatuksen puhetekojen universaaleista pragmaattisista piirteistä ja siten myös kommunikatiivisesta kompetenssista (Pusey 1987, 69-86). Amerikkalainen filosofi John Dewey esitti jo vuosisadan alussa, että yhteiskunnallinen elämä ei ole ainoastaan identtistä viestinnän kanssa, vaan että kaikki viestintä ja siten aito yhteiskunnallinen elämä on kasvatuksellista. Paitsi itsestäänselvyyksiä ja fraaseja esittäessään ihminen joutuu aina assimiloimaan mielikuvistusta

vaativalla tavalla toisen ihmisen kokemuksiä yrittäessään kertoa hänelle älyllisesti omasta kokemuksestaan. Dewey sanoo, että kaikki viestintä on kuin taidetta. (Dewey 1959, 6-7)

Kalifornialainen Media Literacy Center on omaksunut amerikkalaisen medialukutaidon käsitteen siten, että kysymys on yhtäaikaan sekä mediatuotannosta että media-analyysistä. Mediakulttuuriin ja viestintäkasvatuksen edistämiseksi tekeminen ja analyysi ovat siis molemmat yhtä oleellisia medialukutaidon kannalta. Median kielen ja metaforien ymmärtäminen vähentää alttiutta median manipulaatioon. Kaikki mediat ovat kulttuurisia tuotteita, konstruktioita, jotka luovat emotionaalisen kokemuksen, joka taas muuttaa todellisuutta. Yleisö konstruoi itse sanomien merkitykset. Tärkeää on myös ymmärtää, että markkinataloudessa medioilla on omat kaupalliset intressinsä ("something to sell rather than tell") ja aina myös omat arvolähtökohtansa.

Tutkiessaan CU-SeeMe videokonferenssiyhteisöjä David Schaefer (1997) kritikoit termiä "taidot", koska se korostaa vain viestintäprosessin vastaanottoa. Hänkin omaksuu Habermasin lähestymistavan viestintäkompetenssista ja määrittelee sen sisältävän kolme dimensiot: kognitiivisen ulottuvuuden, joka sisältää viestinnän mahdollisuuksien tuntemisen; performatiivisen ulottuvuuden, joka tarkoittaa viestintätekoja, suorituksia; sekä ajan ja paikan tiedostamiseen liittyvät ulottuvuudet. Viestintäkompetenssi olisi kaikkien näiden tasojen integrointia.

UNESCO:n kansainvälisen kasvatusta käsitelleen komission raportti "Learning: The Treasure within" (1996) korostaa myös siirtymistä taidoista kompetenssiin. Raportin mukaan erityisesti tiedon ja informaation merkityksen kasvu on teollisuudessa tehnyt ammattitaitoajatuksista vanhentuneen ja nostaa sen sijaan esille henkilökohtaisen kompetenssin merkityksen. Vaadittavien uusien ominaisuuksien joukossa UNESCO korostaa viestinnällisen kyvyn merkitystä.

Suurten saksalaisten media-konsernien strategioissa puhutaan myös mediakompetenssista (Kommunikationsordnung 2000, 16-17). Kysymyksessä ovat usein viestintään liittyvät tiedolliset ja taidolliset asiat, sekä ajan ja paikan taju viestintätilanteissa. Bertheimann-konserni arvioi, että mediakompetenssista, tai viestintäkompetenssista, tulee tietoyhteiskunnan keskeinen menestystekijä. Tähän kuuluu yrityksen tuottaman strategia-arvioinnin mukaan ennen kaikkea kyky ja uudenlainen pätevyys ratkaista yhä uusia tiedollisia ongelmia, joihin ei löydy automaattisesti ratkaisua aikaisemmasta kokemuksesta. Lisäksi viestintäpätevyyteen kuuluu tiedonhallinnan tekninen ja sisällöllinen tietotaito sekä valmiudet ja kyvyt tiedon arvioimiseen ja informaation esittämiseen erilaisia keinoja hyväksikäyttäen.

Jyväskylässä julkaistussa tutkimuksessa selvitettiin sitä, miten ulkomaalaiset opettajat arvioivat suomalaista koulua. Koulujen varustetasoa, teknologiaa ja arkkitehtuuria arvostetaan, mutta samalla todetaan keskustelukulttuurin puuttuvan (Linnakylä 1997). Korkean teknologian osaamisemme ei ehkä liitykään hyviin viestintätapoihin ja -taitoihin. Opimme kyllä tietotekniikkaa ja mediateknisiä taitoja, mutta viestinnällinen pätevyys on usein vielä puutteellista emmekä ole kehittäneet riittävästi viestintäsvivystystä.

Kiihtyvän informaatiotulvan johdosta informaatiosta on tullut nykyajan yhteiskunnassa eräänlaisia hylkytavaraa, joka ei sen enempää pysty vastaamaan ihmisen keskeisiin peruskysymyksiin kuin myöskään auttamaan häntä ratkaisemaan tavallisia arkipäivän ongelmia. Uusi mediaympäristö vaatii yhä enemmän valintoja, mikä taas edellyttää uutta viestinnällistä taitoa ja kyvykkyyttä käyttää ja arvioida mediatodellisuutta.

Olemme uudeniä haasteen edessä, jolloin tavoitteena on viestintäsvivystyksen luominen. Tehtävänä on sellaisen *kommunikatiivisen ja mediakompetenssin* kehittäminen, jonka avulla kansalaiset kykenevät omassa toimintaympäristössään sekä tuottamaan sano-

mia eri välineillä että käyttämään eri viestimiä, ja arvioimaan kriittisesti niitä erilaisissa yhteyksissä. Teknologian kehitys on myös johtanut siihen, että viestinnän perinteiset kanavat, mediat, ovat yhä läheisemmin yhteydessä tietotekniikkaan ja telekommunikaatioon, joiden avulla syntyy uudenlaisia vuorovaikutusmuotoja ja oppimisympäristöjä.

Viestintäkasvatus Suomessa

Ritva-Sini Härkösen mukaan viestintäkasvatus voidaan jakaa kahteen lohkoon. Opetusviestintä eli viestintä opetuksen ja oppimisen välineenä on perinteinen ja paljon käytetty koulukasvatuksen muoto. Toinen lohko käsittää viestintätietoreikiän. Sen keskeinen käsite on metakommunikaatio, joka merkitsee viestinnän viestintää eli viestintää opetuksen kohteena ja sisältönä. Mediapedagogiikka tuo mukanaan itse viestintää koskevat tavoitteet. (Härkönen 1994, 293)

Suomessa mediakasvatus on kirjattu peruskoulun opetussuunnitelman perusteisiin vuonna 1994 viestintäkasvatus-nimiseen aihealueeseen ilmasukasvatuksen rinnalle. Opettajan tehtäväksi on siten jäänyt sen ratkaiseminen painottaako hän enemmän ilmaisua vai mediaa. Oppimisen tavoitteiksi on sanottu "viestinnän, kulttuurisen vuorovaikutuksen luominen, hallinta ja kehittäminen." (OPS 1994, 35-36)

Oppilaan näkökulmasta tarkasteltuna kysymyksessä on kolme aluetta:

- a. oppilas viestien vastaanotto-prosessissa,
- b. oppilas viestijänä, ja
- c. oppilas viestintäympäristössään.

Uusissa opetussuunnitelmien perusteissa mediakasvatuksen ongelmia on mm. sidonnaisuus oppiainejakoon. Viestintäkasvatuksella ei haluta romuttaa oppiainekajojen takana olevia tiedonrakenteita, mutta jos viestintäkasvatuksesta tulee vain läpäisyperiaatteella toteutettava yleisaine, seurauksena saattaa olla se, ettei kukaan ota siitä vastuuta eikä oikein kukaan asiaa osakaana.

Lukion opetussuunnitelmassa mediakasvatus on määritelty äidinkielen ja kuvaamataidon oppiaineisiin. Viestintä nähdään siten ensisijaisesti kielenkäytön ja taiteen ulottuvuudeksi. Media ja esimerkiksi uutiset ovat kuitenkin myös yhteiskunnallisia ilmiöitä, joten mediakasvatusta tulisi yhdistää myös yhteiskuntatietoon ja elämäntutkimukseen. Sananvapaus ja demokratia liittyvät poliittiseen valtaan, jossa media ja informaatio ovat yhä keskeisimpiä osia. Median rooli vaihtelee erilaisissa yhteiskunnissa ja eri aikoina, mikä parhaiten voitaneen selvittää historian ja yhteiskunnallisten sekä eettisten kysymysten osalta elämäntutkimuksen aineiden yhteydessä.

Äidinkielen opetussuunnitelman tavoite on perehdyttää opiskelija erilaisiin tapoihin tarkastella kieltä ja kulttuuria. Kun opiskelijan "suomalainen tietoisuus" vahvistuu, hän myös hyväksyy "monikielisuuden ja -kulttuurisuuden". Opiskelijasta kasvaa kulttuuriyhteisön aktiivinen jäsen, kirjallisuuden, teatterin ja eri medioiden käyttäjä.

Opetuksen lähtökohtana tähdennettään mm. äidinkieltä viestinnän välineenä ja tärkeyttä oppiaineiden välisessä integraatiossa. Uuden teknologian mahdollisuudet huomioidaan mm. tiedonvälityksen välineenä. Syventävissä osissa perehdytään tekstin ymmärtämisen taitoihin.

Myös kuvaamataidon opetussuunnitelman perusteissa mediat on huomioitu. Tavoitteena on kuvaviestinnän taitojen kehittäminen: "Opiskelija kehittää kykyä ilmaista itseään viestinnän keinoin, kykyä analysoida, ymmärtää ja arvottaa kuvatekstejä sekä mediatoiminnan ilmiöitä suhteessa ihmiseen ja taiteeseen." (OPS 1994) Syventävien kurssien aihepiirit sisältävät mm. kuvaviestinnän.

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmien perusteissa esiintyy myös mediakasvatuksen tavoitteita. Kaikille yhteisiin opintoihin kuuluu mm. humanistis-yhteiskunnallisia opintoja, joista keskeisin on äidinkieli ja viestintä.

Lukion ja ammatillisen koulutuksen käyttöön tuotetuissa oppi-

materiaaleissa mediakasvatuksen osuus oppikirjoissa on määrällisesti katsoen keskimäärin noin 10 % (vaihtelee nollassa ja 24 prosentilla). Tämä on varsin alhainen määrä, vaikka lukion kohdalla on muistettava, että mediakasvatuksella on keskeisempi sija kuvaamataidon kuin äidinkielen opetussuunnitelmien perusteissa. Kuvaamataito ei kuitenkaan ole kaikille pakollinen oppiaine, ja sen opetus perustuu paljolti työprojekteihin.

Media-aikakauden koulu

Koulujen on voitava vastata ainakin kahdenlaiseen haasteeseen. Ensiksikään kouluilla ei enää ole informaation ja tiedon monopolien ja nuorten ja oppijoiden maailmassa. Niiden yhteiskunnallinen rooli kuten myös opettajien rooli muuttuu vastaavasti, koska oppijat saavat pätevää oppimiseen liittyvää tietoa medioiden kautta. Medioiden merkitys on varsinkin uusien teknologioiden seurauksena vain kasvanut entisestään. Jos koulut eivät vastaa tähän haasteeseen oppikursseissaan, ne menettävät uskottavuttaan oppilaiden silmissä.

Toiseksi on kasvatettava jatkuvan muutoksen hallintaan. Muutos kansalaisten tasolla alkoi ehkä 1980-luvulla henkilökohtaisten tietokoneiden, PC:den tullessa laajamittaiseen käyttöön, ja on siten jatkunut 1990-luvulla telekommunikaation nopeana etenemisenä, mistä esimerkkinä ovat esimerkiksi matkapuhelimet ja Internet. Emme voi varmuudella sanoa mitä muutoksia lähivuodet vielä tuovat tullessaan, mutta saamme arvailla, että muutos jatkuu taaskin yhden sukupolven ajan -kenties pidempäänkin. Ehkä muutoksesta on tullut pysyvä osa uutta toimintakulttuuria, taloutta ja filosofiaa.

Nyt meneillään oleva muutos on johtanut seurauksiin myös arvomaailmassa. Ajattelutavan muutosta kuvaa siirtyminen yhä enemmän opettamiskeskeisyydestä oppimiskeskeisyyteen. Erityisesti korostetaan tietotekniikan ja -verkkojen merkitystä. Tätä voidaankin perustella siltä osin kun

koulujen tehtäväksi nähdään nuorten valmistaminen siihen yhteiskuntaan ja työelämään, jota nk. tietoyhteiskunnan verkkotalous synnyttää. Lisäksi verkottuva virtuaaliskoulu tuottaa sekä oppilaille että opettajille erilaisten mahdollisuuksien kirjon sekä viestintään, kielten oppimiseen, kansainvälisyyteen ja monikulttuurisuuteen että ajanmukaisten oppimateriaalien tuottamiseen.

Tietotekninen osaaminen on kuitenkin vain osa mediakasvatusta ja useinkaan siihen panostaminen ei sisällä riittäviä aineksia mediakasvatukseen tai koko viestintäkasvatukseen huomioimiselle. Tämä havainto tehtiin äskettäin mm. Ruotsissa (Stigbrand - Lilja-Svensson 1997). Voidaan perustellusti kysyä, yritetäänkö oppimisen ja kasvamisen kokonaisuutta liikaa ahtaa tieteellis-tekni- sen ajattelutavan ja sen pohjana olevan tietokäsityksen puitteisiin. Ihmiselle on sekä oppimisessa että työssä annettava tilaa myös reflektoida oppimaansa, uusiutua ja ajatella. Tällainen toiminta ei voi pitkällä aikavälillä olla tehottomuutta.

Aivan uudenlaisen haasteen yliopistoille ja mediakasvatukselle luo globaali yliopisto (Varis 1995 ja Varis 1997). Uusi informaatio- ja kommunikaatioteknologia mahdollistaa verkkoyliopiston luomisen, joka teknisesti ylittää perinteisen yliopiston toimintarajoja esimerkiksi kurssimateriaalien, suoritusmahdollisuuksien ja -aikojen, sekä ohjaajien ja opettajien osalta. Samanlaista kehitystä on nähtävissä koululaitoksenkin osalta. Vaikka tekniset mahdollisuudet oppimisen uudenlaiseen järjestämiseen ovat jo olemassa, eivät nämä mahdollisuudet jakaudu riittävän tasaisesti koko koululaitoksen kehittämiseksi uudenlaiseksi. Ratkaistavaksi jää vielä koko joukko suorituksiin, laatuun ja asenteisiin liittyviä ongelmia. Sitäpaitsi kaikki ei muutu, vaikka vanhan ja totunnaisenkin voi muutoksen pyörteissä nähdä uudessa valossa.

Tärkeää olisikin nyt pikaisesti ratkaista sekä kasvatuksen ja oppimisen kannalta keskeisten infrastruktuurien ja sisältöjen kysy-

mykset. Infrastruktuureiden osalta tehtävänä on muodostaa toimivia liittoutumia oppilaitosten, koulujen, julkisten palvelulaitosten kuten kirjastojen, sairaaloiden ja koulutuskeskusten, ja medioiden välillä. Verkoissa toimivien *Internet*-mahdollisuuksien avulla uusi teknologia palvelisi kaikkien tarpeita. Näitä paikallisia liittoutumia voidaan sitten yhdistellä kansainvälisesti laajakaistapalveluja tarjoavien satelliittien avulla lähitulevaisuudessa.

Tämän jälkeen varsinaiseksi tehtäväksi jää vielä kasvatus- ja oppimateriaalien sisältöjen standardoiminen, suoritusten ja opin- näytteiden antaminen maailmas- sa, jota hallitsee yhä enemmän monikulttuurisuus ja monimutkai- suus.

TAPIO VARIS

Kirjallisuus

- Dewey, John (1959)
Democracy and Education. An Introduction to the Philosophy of Education. New York: The Macmillan Company. (Thirty-first printing)
- Härkönen, Ritva-Sini (1994)
Viestintäkasvatuksen ulottuvuudet. Helsinki: Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Kommunikationsordnung 2000
Beilage zum Medienspiegel, Nr. 16-21. April 1997.
- Linnakylä, Pirjo (1997)
Haastattelut Yleisradion Aamu-TV:ssä 26.11.1997.
- OPS 1994
Peruskoulun opetussuunnitelma 1994.
- Pusey, Michael (1987)
Jürgen Habermas. London and New York: Ellis Horwood Ltd.
- Schaefer, David (1997)
The Rhetoric of CU-SeeMe: The Potential for a Global Public Sphere. Paper presented at Communication, Technology and Cultural Values Conference, Rochester Institute of Technology, Rochester, New York July 10-13, 1997.
- Stigbrand, Karin - Lilja-Svensson, Margareta (1997)
Mediakunniga lärare - Om lärarhögskolorna och mediepædagogiken. Stockholm: Väldskildringsrådet Nr. 18.
- UNESCO (1996)
Learning: The Treasure within. International Commission on Education for the Twenty-first Century, Paris 1996.
- Varis, Tapio (1995)
Tiedon ajan media. Helsinki: Yliopistopaino.
- Varis, Tapio (1997)
Educar para la sociedad de la informacion. Telos Nr. 48, 1997.

Saaristotietoa kouluisille – virtuaalisesti

Saaristotietopankki Loisto (www.wakkanet.fi/loisto) on saariston kouluille suunnattu saaristotietoa sisältävä viihteellinen ja interaktiivinen opetuskokonaisuus internetissä. Sitä voi luonnehtia myös virtuaalisikkailuksi varsinaissuomalaiseen suomenkieliseen saaristoon. Internetissä mukaan seikkailulle pääsevät luonnollisesti kaikki muutkin saaristosta kiinnostuneet, olipa heidän näkökulmansa saaristoon mikä tahansa.

Loistossa on saaristotietoa suomen kielellä sekä lapsille että aikuisille. Tavoitteena on kääntää osia siitä ruotsiksi ja englanniksi, jolloin internetin kautta kannattaisi lähteä tutustumaan kuvattuun saaristoon myös kohteena oleva alueen ja maamme rajojen ulkopuolelta.

Loistossa tuodaan saaristosta esille luonto ja luonnonsuojelu, kulttuurimaisema, saaristolaiset elämänmuotoineen ja elinkeinoineen, kieli ja kirjallisuus sekä kommunikaatio saaristo-oloissa. Ajallisesti Loisto ohjaa internetissä surffaavia sekä saariston historiaan että nykypäivään.

Tietopankkiin kootut tiedot on muokattu kahteen eri muotoon sen mukaan onko tieto suunnattu lapsille vai aikuisille. Lapsille siellä on viisi 1-2 oppitunnin mittaista polkua, joissa virtuaaliselle kokonaisuudelle ja interaktiivisuudelle on annettu suuri osuus. Suunnittelussa on lähdetty liikkeelle *edutainmentin* käsitteestä. Termi on viime vuosina otettu käyttöön tarkoittamaan opetuksen ja viihteellisuuden yhdistämistä. (Oesch 1993, 23) Siinä liitetään leikki omaehtoiseen tutkimiseen, ajatteluun ja työntekoon. Oppija

nähdään oppimistapahtuman subjektiksi.

Aikuisille ja suuremmille kouluisille Loistossa on sananmukainen tietopankki eli syventävää saaristotietoa sisältävien tekstien kokoelma. Se on ajateltu kouluisille itsenäisen työskentelyn ja opettajille opetuksen suunnittelun lähdemateriaaliksi.

Tietoa, huvia ja elämyksiä

”Elämää Saaristomerellä”-polulla esitellään saariston eri vyöhykkeiden – ulapan, ukosaariston kallioluodon ja sisäsaariston ruovikoiden – ekosysteemien avulla saariston luontoa. Ihmisen vaikutus luonnon kiertokulkuun tulee esille sekä myönteisessä että kielteisessä mielessä. Kuvaus merikotkakannan eipymisestä luo optimismia, kun taas Saaristomeren rehevöityminen todetaan vaikeaksi ongelmaksi.

Interaktiivisena osuutena luontopolulla ovat ”kuka syö kenet” -pelit, joiden avulla koululaiset tutustuvat esimerkkeihin eri ekosysteemien ravintoketjuista.

”Saariston sitkeät selviytyjät”-polulla on mahdollisuus tutustua kuuden saaristolaisen kautta saa-

kirjoitukset kootaan polun yhteyteen sijoitettuun ainepankkiin.

Tiedonkulkua ja ihmisten liikumista saaristo-oloissa esitellään kahden interaktiivisen pelin muodossa polulla ”Meri yhdistää, meri eristää”. Koululainen saa tehtäväkseen nuottasaaliin kuljettamisen Turkuun myytäväksi. Oikean kulku- ja kuljetustavan valittuaan ja vaarat vältettyään hän saa lopulta tehtävän suoritetuksi. Tiedonkulkuun saaristossa hän tutustuu etsimällä parasta tapaa välittää ystävälleen kutsun kylään. Pelijä pelatessaan koululainen tutustuu samalla moniin entisiin ja nykyisiin saaristossa käytettyihin kulku- ja tiedonvälitysmuotoihin.

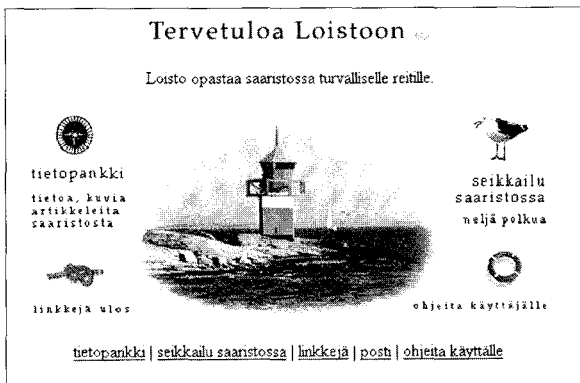
”Saarten satuja, luotojen lauluja”-polulla lapsella on mahdollisuus paneutua muun muassa kotiseutunsa suulliseen kansanperinteeseen loitsuineen ja sääennustuksineen, Volter Kilpeen ja Varsinais-Suomen saariston kahteen kieleen. Ruotsin kieltä rohkaistaan harjoittelemaan kirjeystävän kanssa, jollaista voi etsiä polun varrelta löytyvästä sähköpostiosoitteesta. Polulla on myös ääninäytteitä paikallismurteista.

Saariston vuodenaikoihin ja maanviljelijän työvuoteen voi tulevaisuudessa tutustua ”Viljelijän vuosi”-polulla, joka on tekeillä.

Syventävää tietoa saaristosta

Varsinaiseen tietopankkiosaan on koottu saaristoa monelta taholta käsitteleviä, aiemmin muualla julkaistuja artikkeleita ja katkelmia kirjoista. Tietopankin tässä osassa on myös

paljon linkkejä muille saaristotietoa tarjoaville internetsivuille. Tarjoituksena on tarjota saaristokouluille heidän omaa lähialuettaan käsittelevää aineistoa näissä kouluissa helposti tavoitettavassa muodossa esimerkiksi eri oppiaineissa opetettavan ympäristökasvatuksen tai kotiseutua käsittelevän opetuksen tueksi. Tietoko-

riston ja meren elämälle asettamiin karuihin ehtoihin sekä erilaisiin ja eriaikaisiin saaristo-oloihin sopeutuneisiin elinkeinoin. Nykypäivän koululaiset saavat täydentää tietopankin antamaa kuvaa saaristolaisista lähettämällä sähköisesti Loistoon kertomuksen itsestään sekä suhteestaan mereen ja saaristoon. Koululaisten

neet ja verkkoliittymät ovat Loiston kohdealueen kouluissa aktiivisesti käytössä.

Tietopankin tekstikokoelmaa tullaan jatkuvasti päivittämään lisäämällä uutta materiaalia ja mahdollisesti korvaamalla jotakin vanhaa. Yhtenä osana sinne tulee kouluilaisten lehti, johon saaristokoulut ja -kouluilaiset voivat toimittaa materiaalia. Päivitystä varten tavoitteena on koota osalliseen olevien kuntien kirjasto-, opetus- ja kulttuurialan viranhaltijoista Loiston seurantar ryhmä.

Loistossa saaristosta esille nostetut teemat nivoutuvat kiinteästi sitä koordinoineen Varsinais-Suomen pohjoisten saaristokuntien Kulttuuri- ja tietoyhteiskuntaprojektin tavoitteisiin. Tällä laajalla hankkeella on neljä painopistealuetta. Päämääränä on ensinnäkin lisätä alueen asukkaiden tietoa saariston historiasta, perinteestä, luonnosta ja ympäristöstä. Toiseksi hankkeen tavoitteena on elvyttää alueellaan saaristolaisia selviytymisstrategioita, jotka ovat ylläpitäneet elämää ankarissa luonnonoloissa ja taloudellisten suhdanteiden vaihtelussa. Kolmantena tavoitteena on ihmisen ja luonnon välisen suhteen vahvistaminen. Neljänneksi on kirjattu saariston asukkaiden keskinäisen kanssakäymisen ja yhteenkuuluvuudentunteen lisääminen.

Saaristoa on Loistossa lisäksi kuvattu kulttuuri- ja tietoyhteiskuntaprojektin kohdealueen näkökulmasta. Mukana on kuusi perinteisesti suomenkielistä kuntaa muuten hallitsevasti ruotsinkielisestä varsinaissuomalaisesta saaristosta. Alueellinen rajaus tuo Loistolle selkeästi paikallisen leiman. Rajaus kielialueen mukaan taas korostaa suomenkielistä saaristoaluetta suhteessa ruotsinkieliseen.

Projektin päämääriä ja alueellista rajausta on noudatettu tietoisesti Loiston käsikirjoitusta kirjoitettaessa. Ne ovat vaikuttaneet muun muassa kouluilaisten polkujen aiheiden ja sanomien määrityksessä ja tietopankin artikkelikoelman tekstien valinnassa.

Loistossa ei siis ole kyse saariston tai edes tietyn saariston osan paljaasta kuvailusta. Kyse on tie-

toisesta pyrkimyksestä vahvistaa vallitun suomenkielisen saaristoalueen alueellista identiteettiä kertomalla saaristosta tämän identiteetin kannalta oleellisia ja hyväksi katsottuja asioita. Saaristo on tässä paitsi määrätty maantieteellinen alue, myös mitä suurimmassa määrin käsitteellinen kulttuurinen konstruktio.

Sellaisena Loisto, ja koko kulttuuri- ja tietoyhteiskuntaprojekti, ovat aktiivisia osallisia alueellisen tietoisuuden rakentamisen jatkuvassa prosessissa (vrt. Paasi 1986, 30). Saaristoalueella tällainen prosessi on parhaillaan hyvin näkyvästi meneillään.

Päämääräksi tiedon välittäminen

Edellä esitetystä huolimatta Loiston yhdeksi kantavaksi tavoitteeksi asetettiin tiedon välittäminen tietystä oikeasti olemassa olevasta saaristoalueesta. Halusimme kertoa tästä seudusta mahdollisimman paljon sieltä otettujen valokuvien ja alkuperäislähteiden avulla. Valittujen tekstien joukossa on esimerkiksi kirje 1900-luvun alusta ja muistiin kirjattu laivurin haastattelu 1930-luvulta. Pääosa lähteenä olevista teksteistä on kuitenkin yleisempiä, jolloin ne luonnollisesti sisältävät konkreettisen kuvauksen lisäksi myös tulokinnan kuvaamastaan kohteesta.

Multimediatuotteissa painottuu visuaalisuus ja viihteellisyys. Näin on myös silloin, kun tavoitteena on tiedon välittäminen. CD-ROMia tai WWW-sivuja suunnitteleavassa työryhmässä tiedon haltijana voi olla tutkija. Hän on perehtynyt esitettävään asiaan ja tuo mukanaan lukuisan joukon siitä kertovia kirjoja ja artikkeleita. Tiedon muotoilemisesta multimediatuotteeksi vastaa sen rakenteen, visuaalisuuden, äänen ja tekniikan hallitsevien taitajien joukko. Tavoitteena on monimuotoinen tuote, joka välittää elävästi tutkitun tiedon suurelle yleisölle.

Ei kuitenkaan ole lainkaan tavatonta, että tieto päättyy multimediatuotteisiin pinnallisessa, jäsentymättömässä ja sirpaleisessa muodossa. Tutkijan tiedon punainen lanka on muuttunut sekaisek-

si ja kirjavaksi langanpätkien kaassaksi. Miten näin pääsee käymään?

Perinteinen tiedon muoto

Tutkija on kotonaan ympäristössä, jossa hän kysymyksenasettelunsa pohjalta kokoaa aineistoa häntä ympäröivästä maailmasta tuotakseen uutta tietoa. Materiaalinaan hänellä voi olla puhtaaksikirjoitettuja haastatteluja, vanhoja asiakirjoja, valokuvia ja havaintomuistiinpanoja, kuten lähimmin tuntemani kansatieteen tutkimuksessa useimmiten. Sen jälkeen tutkija analysoi aineistonsa jäsentämällä sen jonkin teorian ja siihen liittyvien käsitteiden avulla. Tutkija välittää tutkimastaan ilmiöstä näin hahmottamansa kuvan tiedeyhteisölle ja suurelle yleisölle yleisimmän kirjoittamalla artikkelin tai kirjan.

Tällaisella tieteellisellä kirjallisuella tuotteella on vakiintunut muotonsa. Tutkijan on selvitettävä siinä tavan mukaiset perusasiat tutkimuksensa lähtökohdista, aineistosta, analyysistä ja tuloksista, jos teksti on suunnattu tutkijakollegoille. Populaarin tekstin muoto seuraa niin ikään omaa asiasta toiseen etenevää johdonmukaista kaavaansa. Kenelle tahansa kirjoitus onkin suunnattu, tutkija tarvitsee luomansa uuden tiedon esittämiseksi tekstiinsä valikoiman kuvauksia aineistostaan. Koko materiaalia hän ei voi, eikä hänen tulekaan tuoda tekstissä esille. Aineistoesimerkkien ja teoreettisen mallin avulla tutkija esittää lukijoille jäsenettyä ja perusteltua tietoa tutkimuksensa kohteesta. Viime kädessä tekstin rakenne ja tutkijan argumentointi määräävät sen, mitkä osat alkuperäisestä tutkitusta todellisuudesta kuvaavasta aineistosta päätyvät tekstiin asti.

Multimediatuotteessa on esillä monen tyyppistä aineistoa digitaalissa muodossa. Tietokoneen näyttöruudulla nämä kaikki puonoutuvat kudokseksi, jossa kaikki sen säikeet yhdessä muodostavat viestin kulloinkin näkyvillä olevalla osallaan. Tällainen viesti sisältää joko tiedon keskeisen idean mu-

kaan valittuja tai sattumanvaraisesti valikoituneta tiedon murusia, painotuksia, sävyjä ja arvoja.

Näyttöruutuun viestit liittyvät toisiinsa hypertekstin verkostoksi, josta kukin käyttäjä luo oman kokonaisuutensa ja oman totuutensa poimimalla multimediatuotteesta osasia haluamassaan järjestyksessä, jättämällä syrjään toisia ja antamalla osasille omia tulkintojaan kulttuuritaustansa ja kiinnostuksensa mukaan. Interaktiivisten tehtävien myötä lisääntyvät käyttäjän mahdollisuudet tuottaa omia tulkintojaan, tosin yleensä hyvin yksinkertaisessa muodossa. Hypertekstin rakenne ja interaktiivisuus luovat perustan, jonka avulla käyttäjät rakentavat omaa kokonaiskäsitystään esitettävästä asiasta. Tämä rakenteellinen perusta voi niin ikään olla tiedon keskeisen idean mukaisesti valittu tai sen kannalta sattumanvaraisesti valikoitunut.

Tieto hukkuu multimediaan

Kun multimediatyöryhmässä tavoitteellaan tiedon välittämistä kaikin käytettävissä olevin keinoin, ottavat yleensä välineen taitajat käsittelynsä tutkijan valmiiksi muokkaaman tiedon ja mahdollisesti kasan audiovisuaalista lisämateriaalia. He luovat kaikesta siitä uuden kokonaisuuden. Tutkijan jäsennetty ja perusteltu esitys hajoitetaan ja sen osasista muodostetaan lisämateriaalin höystämistä toisiinsa liittämällä luomittain liittyvien, näyttöruuduittain koottujen viestien verkosto.

Jos tutkija ei ole tässä työvälineessä aktiivisesti mukana jäsentämässä materiaalia tietojensa ja näkemyksensä avulla uuteen muotoon, punainen lanka jää syrjään ja jotkin muut periaatteet ohjaavat viestin muodostumista näyttöruudulle. Tiedon oleellinen ydin hukkuu silloin helposti yksityiskohtien suohon. Yksityiskohtat saattavat myös uudessa kompositiossa joutua vääriin asiayhteyteen, jolloin tieto muuttuu virheelliseksi.

Sisällön tuotanto todettiin tällä hetkellä heikoimmin kehittyneeksi multimediatuotannon alueeksi vii-

me kesänä Imatralla Suomen Semiotiikan Seuran symposiumin Multimediaseminaarissa. Nähdäkseni ongelman ydin on siinä, että tiedon haltijoiden ja multimedia-taitajien asiantuntijuuksien väliin jää aukko. Kukaan ei paneudu tutkijan hallitseman tiedon kantavan idean muokkaamiseen multimediatuotteen rakenteen ja interaktiivisuuden keskeiseksi muodostajaksi. Eikä se muokkautu itsestään.

Käyttäjät luovat multimedia-tuotteen uudestaan ja uudelleen joka käyttökerralla. Postmodernin ajattelutavan mukaisesti tällaiset uudet tulkinnot esitettävästä asiasta irtaantuvat periaatteellisella tasolla siitä konkreettisesti todellisuudesta, jota ne kuvaavat. Onko siis siltäkin mahdollista välittää haluttua tietoa multimedialla?

Tutkijoilla on hallussaan tietoa tutkimansa ilmiön yksityiskohdista aineistossaan ja tutkimuskohteen tuntemuksessaan. Heillä on myös tietoa näiden yksityiskohtien suhteista toisiinsa ja siitä miten heidän käyttämänsä teoreettinen käsitteistö auttaa ymmärtämään ja jäsentämään ilmiötä. He kykenevät tämän perusteella nostamaan ilmiöstä esille keskeiset elementit ja perustelemaan niitä koko aineiston tuntemuksen avulla.

Kun multimediatuotetta rakennetaan, tätä tutkijoiden näkemystä tulisi käyttää hyödyksi. Tutkijoiden tulisi rakentaa kirjallisten tekstien rinnalle uusi versio tutkimastaan ilmiöstä, jossa he median kaikkien käytettävissä olevin keinoin perustelevat keskeisiä ajatuksiaan. Tässä yhteydessä heidän täytyy palata uudelleen perusaineistonsa pariin ja nostaa sieltä esille sellaiset sisällölliset ja audiovisuaaliset elementit, joilla he pystyvät perustelemaan esittävää uutta tietoa multimedialla antamin keinoin. Koko multimedialla rakenteellisen, interaktiivisen ja audiovisuaalisen välineistön tulisi palvella tätä tarkoitusta.

Nähdäkseni siitä huolimatta, että multimedialla on loppujen lopuksi yhtä monta tulkintaa kuin sillä on käyttäjäkin, sille pitää mieltä välitettävän tiedon keskeisen idean sidottu kokonais-

sanoma. Jos sillä ei sellaista ole, se ei puhuttele ketään. Jos viestiltä puuttuu sen muotoilijoiden antama kokoava koodi, siihen on muuten hyvin hankala yhdistää mitään koodia edes ottaakseen siihen kantaa. Jos multimedialla audiovisuaaliset, rakenteelliset ja sisällölliset viestit eivät punoudu yhteen, kokonaissanoma jää hajanaisiksi ja kokoava koodi jää puuttumaan.

Yhdenkätevä ei ole myöskään se, mitkä tiedon jyvät sanoman muodostavat. Jos multimediatuotteen sanomaa rakentamaan sujahtaa asioita, jotka ovat epäoleellisia tai vääriä välitettävän tiedon kannalta tai liian etäällä siitä todellisuudesta, jota tieto kuvaa, se menettää informaatioarvonsa ja uskottavuutensa.

Vaikeuksien kautta voittoon

Saaristotietopankki Loiston teossa työryhmämme törmäsi näihin ongelmiin ja pyrki ne ratkaisemaan. Etsimme tekstejä, kuvia ja muita dokumentteja, jotka kertoivat juuri siitä paikallisesta todellisuudesta, josta halusimme välittää tietoa. Ne asiat, jotka liittyivät paikalliseen todellisuuteen niin tiiviisti, ettei niitä voinut manipuloida, olivat paikallisen elämän yksityiskohtien kuvailua: etnografisia tiedon murusia. Ne olivat hyvin konkreettisia, mutta eivät kuitenkaan käytännössä itsestäänselviä asioita. Esimerkiksi valokuvassa näkyvää Rymättylän Aasian saaren kansakoulurakennusta ei voinut väittää maatilaksi. Tai vanhassa valokuvassa seisovaa nykyisinkin elävien ihmisten tuntemaa ihmistä ei voinut väittää toiseksi. Työtapoja kuvaavissa kuvissa yksityiskohtien oli oltava oikein ja asiat oli sijoitettava oikeaan aikaan ja omanlaiseensa ympäristöön.

Valitsemamme kuvat, sitaattit muiden kirjoittamista teksteistä ja oma tekstimme muodostavat Loiston kullekin ruudulle kokonaisuuden, jonka yksityiskohtat suhteessa toisiinsa esittävät väitteitä saariston elämästä. Kiinnitimme huomion myös siihen, että jos nämä väitteet ovat liian kaukana todellisuudesta, ne menet-

tävät saaristolaisten ja saaristoa tuntevien silmissä uskottavuutensa. Ne eivät läpäise kaikelle tiedolle ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa lankeavaa sosiaalista kontrollia. Paikallisuus ei ole kaikkiin yksityiskohtiin asti dekonstruoitavissa eikä miten vain rekonstruoitavissa (vrt. Siikala 1997, 25-26).

Se, mitä saaristosta on valittu Loistossa kerrottavaksi ja minkälaisia sävyjä ja arvoja siihen on liitetty erilaisin visuaalisin, rakenteellisin ja tekstuaalisin keinoin, olikin jo paljon vapaammin muotoiltavissa. Tuloksena on yksi saaristoa kuvaava konstruktio, joka muiden vastaavien konstruktioiden joukossa osallistuu siihen loputtomaan keskusteluun, jossa alueellisuutta määritetään.

Tällaisen alueellisen konstruktion ja sitä kuvaavien etnografisten tiedonmurusten välille tarvitaan kuitenkin perusteltu yhteys. Muuten alueellinen konstruktio ei ole uskottava eikä läpäise tiedon sosiaalista kontrollia.

Tietopankin tekijät

Tietopankki on tuotettu osana lounais-suomalaisten saaristokuntien Askaisten, Kustavin, Merimaskun, Rymättylän, Taivassalon ja Velkuan yhteistä hanketta, Saariston kulttuuri- ja tietoyhteiskuntaprojektia.

Tavoitteen ja raamit koko hankkeelle on asettanut FK Hanna Nurminen, joka on Saariston kulttuuri- ja tietoyhteiskuntaprojektin projektisihteeri. Asta Raami on suunnitellut Loiston graafisen käyttöliittymän, osan siitä lopputyönään Taideteollisen korkeakoulun Graafisen suunnittelun osastolle. Loiston rakennesuunnitelma ja käsikirjoituksen toimitus ovat Promotiva Luminet Oy:stä ja tiedottaja Elina Melginin käsialaa. Tiedot on koodannut tietokoneelle Jyrki Rissanen Taideteollisesta korkeakoulusta. Itse olen koonnut tietopankin materiaalin ja laatinut pääosan käsikirjoituksesta, osan käsikirjoituksesta on kirjoittanut Hanna Nurminen.

Hankkeen päärahoittajina ovat kuntien lisäksi olleet Opetusminis-

teriö, Euroopan Unionin sosiaalirahasto ja Suomen Posti Oy.

KATRIINA SIIVONEN

Kirjallisuus

Oesch, Klaus (1993)

Digitaalinen maailma. Helsinki: Otava.

Paasi, Anssi (1986)

Neljä maakuntaa, maantieteellinen tutkimus alue-tietoisuuden kehittymisestä. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja n:o 8. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Siikala, Jukka (1997)

Kulttuurin käsite ja etnografian ongelma. Teoksessa Viljanen, Anna Maria ja Lahti, Minna (toim.): Kaukaa haettava. Kirjoituksia antropologisesta kentästyöstä. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura.

Raportti eurooppalaisesta nais- ja mediatutkimuksesta

EU-komissio rahoitti keväällä 1997 eurooppalaisen nais- ja mediatutkimuksen kentän kartoittamista osana kolmatta tasa-arvo-ohjelmaansa. Kansainvälistä hanketta koordinoi Helsingin yliopiston viestinnän laitos ja siihen osallistui seitsemän tutkijaa eri puolilta Eurooppaa. Projektin tarkoituksena oli yhtäältä identifioida tutkimuksellisia puutteita ja toisaalta esittää komissiolle tutkimuksia ja toimintaa, jotka voisivat parantaa tasa-arvon toteutumista joukkoviestinnässä.

Hanke keskittyi kartoittamaan eurooppalaisen nais- ja mediatutkimuksen 90-luvun tilannetta määrällisesti ja laadullisesti. Projektin kohteena olivat laajasti tutkimukset, jotka käsittelevät naisia ja mediaa: naisten asemaa ja merkitystä mediatuottajina ja -toimittajina, sukupuolen esittämistä mediassa, ja naisia mediayleisöinä. Avainsanojen ja kuvailuun varustetun bibliografian lisäksi projekti tuotti analyttisen raportin tutkimuksen tilasta sekä viisi alueellista raporttia ja yhden uuteen mediaan keskittyvän raportin. Raportti julkaistaan vuoden 1998 aikana komission julkaisusarjassa.

Images of Women in the Media -projektin johtajana toimi Ulla-maija Kivikuru ja sihteerinä Sanna Valtonen. Kullakin tutkijalla oli oma vastuualueensa: Elvira Altés: Portugali ja Espanja, Margaret Gallagher: Ranska, Irlanti ja Iso-Britannia, Iina Hellsten: Pohjoismaat, Marina Impallomeni and Enza Plotino: Kreikka ja Italia, Anneke Smelik: Uudet mediat ja Lesbien van Zoonen: Benelux-maat, Saksa ja entisen Itä-Euroopan maat.

Asiantuntijaryhmän muodostivat Minna Aslama ja Johanna Jääsaari Ylestä, Dorette Kuipers NOS:sta, Larsson Malena SVT:stä, Marlise Mensink IIAV:stä, professori Annabelle Sreberny-Mohammadi Leicesterin yliopistosta. Alueelliset erot olivat suuria, ja tämä näkyy myös projektin alueellisissa raporteissa, joita voi tilata EU-ko-

missiolta tai ko. tutkijoilta. Tässä katsauksessa esitellään hankkeen yleisiä johtopäätöksiä ja huomioita.

Yleisiä suuntauksia

Hankkeen ensimmäinen, yleinen havainto oli se, että eurooppalainen median naiskuvaan kohdentuva tutkimus on *alueellisesti hyvin epätasaisesti jakautunutta*. Tutkimusta tehdään pääasiassa Isonsa-Britanniassa, Saksassa, Hollannissa ja Pohjoismaissa. Sen sijaan eteläisen Euroopan maissa alan tutkimus on huomattavan vähäistä ja lisäksi tutkimus on hajallaan eikä aina edes saatavilla. Valtaosa 1990-luvun nais- ja mediatutkimuksesta on tehty Yhdysvalloissa, ja erityisesti uuden median (mm. internet-sovelluksiin) ja sukupuolen tutkimusta tehdään lähes yksinomaan Yhdysvalloissa.

Toinen yleinen suuntaus on ollut tutkimuksen vahva keskittymisen *mikrotason aiheisiin* kuten yleisön reaktioihin tietyn televisio-ohjelman katselussa tai tietyn mediagenren sisältöihin. Laajoja, vertailevia tai monimediaisia tutkimusprojekteja ei juurikaan ole. Tutkimusta, joka kohdentuisi menneillä oleviin suuriin muutoksiin eurooppalaisessa mediakentässä, ei ole asetettu sukupuolien näkökulmasta.

Median naiskuviin kohdentuva tutkimus ei enää 1990-luvulla näyttäisi kuitenkaan kiinnittyvän vahvasti seksististen stereotyyppien ympärille 1970- ja 1980-lukujen tapaan. Tutkimuksessa on noussut esiin *entistä moninaisempia nais- ja mieskuvia* vaikkakin osa tutkimuksista osoittaa, että seksistiset naiskuvat elävät yhä näiden uusien, vähemmän perinteisten naiskuvien rinnalla.

Sisältötutkimus vallitsee

Tehdyt tutkimukset jaoteltiin kolmen akselin mukaan: ensinnäkin mediaprosessin mukaisesti (tuotanto, sisältö, vastaanotto), toiseksi mediagenren mukaisesti (in-formaatio, viihde, mainonta) ja kolmanneksi median tyyppin mu-

kaisesti (esimerkiksi televisio, radio, sanomalehdistö, aikakauslehdistö ja uusi media). Näitä perus-akseleita täydennettiin toki väli-muodoilla eli huomioon otettiin myös se, millaisia yhdistelmiä naisia suuntauksista on tutkimuksissa käytetty.

Vaitaosa tutkimuksesta kohdentuu *mediasisältöihin* – ja useimmiten erityisesti määrällisiin televisio- ja sanomalehtianalyysiin. Sisällönanalyysien yleisimpänä lajityyppinä ovat olleet fakto-ohjelmat. Määrällisten kartoitusten mukaan vain keskimäärin *joka kolmas esiintyjä mediassa on nainen*, vaikka ihmisistä hiukan yli puolet on naisia. Naisten määrällisen aliedustuksen lisäksi naisia kuvataan ja esitetään joukkoviestimissä myös laadullisesti eri tavoin kuin miehiä. Siinä missä miehet esiintyvät asiantuntijoina, päättäjinä ja tulevat esiin 'pätevyytensä' avulla, naiset ovat usein jonkun vaimoja tai tyttäriä tai rikosten uhreja.

Myös naisten asemaa media-yleisöinä ja toimittajina on toki tutkittu, mutta vahvinta aluetta on ollut median naiskuvien määrällinen erittely. Erityisesti tuotantoa koskevat tutkimukset ovat miltei yksinomaan kohdentuneet *naisten asemaan yleisradioyhtiöissä tai suurissa sanomalehdissä*. Naisten asemaa mainosyhtiöissä on tutkittu tuskin iankaan. Vain harvat tuotantoon keskittyvät tutkimukset ovat keskittyneet nais-tuottajien ja mediasisältöjen väli-seen suhteeseen. Vaikka yhä useampi toimittaja ja tuottaja on nainen, tämä ei välttämättä näy mediasisällöissä.

Yleisötutkimuksesta valtaosa on kohdistunut *naisiin televisioviihteen katselijoina* tai naisten-lehtien lukijoina. Siinä missä miehet katsovat televisiosta urheilu-, toiminta- ja asiaohjelmia, naiset suosivat draamasarjoja, keskusteluohjelmia ja komedioita. Lisäksi *miehet määräävät usein kotioloissa, mitä televisiosta katsellaan*. Toisaalta niin miehet kuin naiset ovat tyytymättömiä median usein stereotyyppiseen tapaan esittää naisia.

Välineistä televisio on ylivoimaisesti eniten tutkittu, joskin

alueelliset erot ovat suuria. Myös sanomalehtiä ja aikakauslehtiä on tutkittu usein. Sen sijaan mainontaa on tutkittu suhteellisen vähän ja *radio on yltänyt tutkimuksen kohteeksi erittäin harvoin*: olipa sitten kyse tuotanto-, sisältö- tai vastaanottotutkimuksesta.

Tutkimuksen aukkojaikkoja

Nais- ja mediatutkimuksen keskeisimpiä *maantieteellisiä aukkoja* ovat kartoituksen perusteella erityisesti Euroopan entiset sosialistiset maat: tutkimusta esimerkiksi median rajujen muutosten vaikutuksista niin naisten esittämiseen mediajulkisuudessa kuin naisten asemaan mediaorganisaatioissa ja mediayleisönä on hyvin vähän.

Lisäksi Etelä-Euroopan maissa: esimerkiksi Italiassa, Kreikassa, Portugalissa ja Espanjassa media- ja naistutkimus ovat yhä harvinaisia. Myös uuden media osalta erityisesti Keski- ja Etelä-Euroopan maiden tilannetta on tutkittu hyvin vähän. Nämä maantieteelliset erot johtuvat osin viestinnän tutkimuksen ja naistutkimuksen yleisestä akateemisesta asemasta. Maissa, joissa molemmilla on edes jonkinlainen asema akateemisen tutkimuksen kentällä myös tutkimuksia on julkaistu suhteellisen paljon. Vastaavasti maissa, joissa näiden alojen asema on vakiintumaton, myös tutkimusta on julkaistu varsin vähän.

Toinen tutkimuksellinen puute on kaikenlaisen *vertailevan tutkimuksen vähäisyys*. Tutkimusta, jossa vertailtaisiin useiden maiden tilannetta tai edes erilaisten sosiaalisten ryhmien tilannetta yhden maan sisällä, on erittäin vähän. Pitkän ajanjakson vertailevia tutkimuksia on tuskin lainkaan. Projekti suosittikin EU-komissiolle systemaattisten vertailevien tutkimusten tukemista. Tällainen MediaWatch -projekti tarjoaisi aineistoa toimittajille, tuottajille ja poliitikoille keskustelun pohjaksi.

Kolmas selkeä aukko paikka koskee *tuotanto- ja vastaanotto-tutkimuksen suhteellista vähäisyyttä sisällönanalyysiin verrattuna*. Toimittajien ja tuottajien su-

kupuolen merkitystä mediasisältöihin, esimerkiksi juttujen teemoihin ja esitystapoihin, ei ole yleensä asetettu tutkimuksen kohteeksi. Projekti suositteli komissiolle tuotantoprosessiin keskittyvää tutkimusta, jossa nostettaisiin näin esiin naisten mahdollisuus tehdä vaihtoehtoisia ohjelmia ja juttuja.

Yleisötutkimuksen puolella tutkimukset ovat tuottaneet kiintoisaa tietoa tietyistä medioista naisten arkielämässä. Sen sijaan tutkimuksia, jotka kertoisivat mediaorganisaatioille, mainostajille ja poliitikoille naisten mediameilytyksistä ja naisten reaktioista mediasisältöihin on lähes olematonta Euroopassa. Kyselytutkimukset kertovat kyllä mitä naiset katsovat, lukevat ja kuuntelevat. Mutta ne eivät kysy sitä, miten ja miksi naiset seuraavat tiettyjä ohjelmia ja juttuja eivätkä myöskään sitä, mitä naiset haluaisivat seurata.

Neljäs tutkimuksellinen aukko koskee *naisia, mediaa ja julkisen elämän* kenttää. Erittäin harvat tutkimukset kohdentuivat vallakaiden naisten esittämiseen mediassa. Median rooli esimerkiksi sosiaalisen ja poliittisen käyttäytymisen muokkaamisessa on hyvin vähän tutkittu aihe. Esimerkiksi median esittämien naisrepresentaatioiden suhdetta sukupuoliseen syrjintään työelämässä, kasvatuksessa ja hyvinvoinnissa on tutkittu harvoin, vaikka median voi olettaa vahvistavan kulttuurisia stereotyyppiä. Projekti suositteli komissiolle vertailevaa tapaustutkimuksia maista, joissa naispoliitikkojen määrä on erilainen.

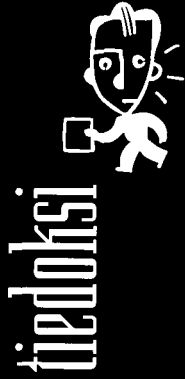
Erityisen kipeästi kaivataankin tutkimusta *median, naisten ja politiikan suhteista*. Eri puolilla Eurooppaa naiset vaativat yhä enemmän pääsyä politiikan alueelle, mutta siitä huolimatta vain pieni osa tehdystä tutkimuksesta pohtii politiikan julkisen esittämisen vaikutuksia naispoliitikkojen mahdollisuuksiin edetä urallaan. Tällainen tutkimus voisi johtaa uusiin poliittisen koulutuksen muotoihin ja naispoliitikkojen uusiin strategioihin.

Viides aukko paikka koskee tutkimuksia, joissa tematisoitaisiin sekä *sukupuoli että etnisyys* niin

yleisö- sisältö- kuin tuotantotutkimuksessakin. Kysymys siitä, kiinnittääkö media riittävästi huomiota etnisten ryhmien tarpeisiin ja mieltymyksiin on paljolti tutkimatta. Tutkimushanke suositteli komissiolle vertailevaa tapaustutkimusta aiheesta.

INA HELLSTEN

Raporttia ja bibliografiaa voi kysellä osoitteesta:
Francoise Mulfinger
Equal Opportunities and
Family Policy Unit
Directorate General for
Employment, Industrial Relations
and Social Affairs (DG V)
European Commission
200, rue de la Loi
B - 1040 Brussels
Belgium

TUTKIELMAT 1997

HELSINGIN YLIOPISTO

Viestintä
Pro gradu -tutkielmat:

Arvilommi, Pia-Riitta: Äidinkuvia - semioottinen analyysi suomalaisen mainonnan äidinkuvasta.

Ehnholm Hielm, Sara: Konstnens att beröra genom filmduken - hur filmen Pianot retoriskt tilltalar en åskådare.

Enäkoski, Ritva: Haptiikasta apua halipulaan, kosketus viestinnän välineenä - tutkimus suomalaisten kosketusmyönteisyydestä tai -kielteisyydestä.

Frick, Jutta: Asiakaslehti "avaimet käteen" -palveluna.

Hautakangas, Helena: Tiedontarve ydinjätteen loppusijoituksen turvallisuudesta - vastaanottajan näkökulmia Eurajoella, Kuhmossa ja Äänekoskella.

Helin, Milja: Mitä nuoret katsovat ja miksi? Haastattelututkimus pääkaupunkiseudun nuorten televisionkatsevalinnoista ja ohjelmamielityksistä.

Hermunen, Soili: "Työmies on palkkansa ansainnut - entä nainen?" -Viestintä tasa-arvon edistämisympäristössä.

Huomo, Tarja: Teollisuuden ja työnantajien keskusliiton jäsentieto.

Ikonen, Riikka: EU-tiedotuksessa muodostuneet toimijoiden koalitiot.

Ikonen, Sasha: Ilta- ja aamuvälitiedotusten uutiskriteerit.

Klén, Taina: Suomenkieliset lasten- ja nuortenlehdet vuonna 1995.

Koivisto, Ilona: Beliefs and attitudes of adolescents toward sex-role stereotyping in advertising.

Kurki, Kirsti: Miten johtamistapa vaikuttaa sähköpostin käyttöön.

Kurkula, Raija: Kristillinen paikallisradioasema Helsinkiin? Potentiaaliset kuuntelijat ja heidän tavoittaminen.

Laakkonen, Tarja: Amnesty International, ihmisoikeusrikkomukset ja julkisuus.

Lehikoinen, Marjo: Radio City helsinkiläisten arjessa.

Lehtonen, Teemu: Tietokoneistumisen diskurssit 14-15-vuotiaiden kirjoitelmissa.

Lindh, Maria: Radiofeature som audio-textuellt kodnätverk.

Luukkanen, Taina: Sisäisen viestintään kohdistuvat odotukset Lahden seurakuntayhtymässä.

Malmelin, Nando: Intertekstuaalisia jälkiä merkityksistä.

Mannila, Joonas: Valokuvan funktiot sanomalehdessä - tapausesi-merkkinä Estonian haveri.

Meskanen, Sanna: Luontaituotemarkkinointi - millaisia merkityksiä vastaanottajat luovat luontaituotemarkkinoinnista?

Mäki, Annika: Suomalaisia Euroopan etelärannikolla.

Niemi, Hanna-Leena: Itsepalvelupelaaminen - innovaation kvantitatiivinen tutkimus.

Nissi, Riitta: Kansanedustajien puheet lehtikirjoituksissa - integraatiivisen monimutkaisuuden tarkastelu.

Pekkala, Essi: "Molemmat maaka... toinen sohvalla toinen lattialla". Pääkaupunkiseudun lapsiperheiden televisiokatselutottumukset.

Posti, Susanna: "To sell brotherhood like soap" - yhteiskunnallinen kampanjointi suostuttavan viestinnän muotona.

Pruunila, Eeva-Stiina: Jutunjuurta Suomesta - tutkimus ulkomaalaisten tiedotusvälineiden kirjeenvaihtajista kansainvälisen joukkoviestinnän portinvartijoina Suomessa 1990-luvulla.

Puustinen, Liina Kaisa: Vartalonaisten - naiseuden ja ruumiillisuuden rakentuminen viestinnässä.

Randén, Pasi: Televisio-ohjelmien sijoittelu vuosina 1993-1996.

Schakir, Virpi: Ajankohdan vaikutuksesta television mainoskatkojen katsojaprofiiliin.

Seppä, Kristiina: Kylänraitilla kauppakeskukseen.

Sillanpää, Auli: Suomalaisen ja irantilaisen maalaisperheen arjen ja EU:n kohtaaminen.

Simola, Teemu: Ulkoinen yrityskuva: mielikuivatutkimus - liike-merkin herättämät mielikuvat datanomiopiskelijoiden keskuudessa.

Tarjanne, Henna: Viestinnän nais-tutkijat kautta maailman.

Törmänen, Kirsi: G-zha Varota eli Ms. Gate - portinvartijat Venäjän joukkoviestinnässä.

Turunen, Susanna: Organisaatio-kulttuurin ja esimies-alainen viestinnän vaikutukset yksilöiden ja työryhmien luovaan toimintaan.

Viljamaa, Anmari: Merkilliset mainokset - kuuden televisiomainoksen semioottinen analyysi.

Väisänen, Virpi: Kirkon julkisuuskuva uutisissa.

Lisensiaatin tutkielma:

Kantola, Anu: Suomalaisuuden siteet - kansallisen yhteenkuuluvuuden ja hallinnan dramaturgia.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Journalistiikka
Pro gradu -tutkielmat:

Anttikoski, Päivi: Tanskalaiset - Unionin vastarannan kiisket: tapaus tutkimus TV-ohjelman toteuttamisesta vierassa journalistisessa kulttuurissa.

Auvinen, Juha: WWW-julkaiseminen - joukkoviestinnän uusi suunta: journalistisen työprosessin ja muotokielen muutoksista WWW-ympäristössä Valmentaja-lehden esimerkin valossa.

Huovinen, Sari: Journalistinen haastattelu interpersonaalisen kohtaamisena.

Juppi, Pirita: Toimittaja rallimaailman sisäpiiriläisenä - Jyväskylän Suurajojen saama julkisuus Helsingin Sanomissa, Ilta-Sanomissa ja Keski-suomalaisessa vuosina 1951-1996.

Kemiläinen, Marjut: TV-tutusta euroedustajaksi? Parasosiaalisen suhteen yhteys äänestyspäätökseen.

Laukkanen, Mirja: Communication in three Sierra Leonean villages: mass vs. traditional media.

Lehikoinen, Taisto: Uskonnollinen radioviestintä Suomessa: tavoitteet, keinot ja suhde mediakulttuuriin.

Leinonen, Johanna: Mediamikseri - miksi? Alueellisuuden vaikutus

asukkaiden mediavalintoihin haja-asutusalueella, tapaus Pyhäjärvi Oulun läänissä.

Marttinen, Virve: Muistokirjoituksesta journalismiin - nekrologit Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa ja Sosiaalidemokraatti-Demarisissa 1935-1995.

Mäkinen, Lassi: Hukkuvien hätähuudoista postmodernin uususkontoihin - Kotimaalehden lähetystyökuva vuosina 1965, 1975, 1985 ja 1995.

Parkkonen, Markku: Suomalaiset paikallislehdet verkossa keväällä 1997 - verkkojulkaiseminen pienissä lehtiyrityksissä.

Pohjonen, Ulla: Kaapin päällä, taistelutantereella vai poissa palstoilta? Presidentti Mauno Koiviston asema ja roolit Helsingin Sanomissa kolmena ensimmäisenä eläkevuonna.

Rantanen, Saara: Appelsiinkello radiotoimittajan työkaluna - operatiivinen analyysi Radio Keski-Pohjanmaan ohjelmistosta prime timessa.

Riistanieni, Timo: Televisioutiset - anglosaksinen historia: nykyaikaisen uutislähetysten anatomia: kansainvälinen uutispäivä 8.2.1996.

Salomaa, Jari: Kuinka armo kirjastui? Uskonnollisen lehtikielen ymmärrettävyys Sanansaattajassa.

Väätäinen, Simo: Totally honest? The IFOR press and information operation in the Balkan in the eye of the press.

Welling, Ari: Interactive television experiments in the United States of America - is there a lesson to learn for journalists working in television of tomorrow?

Ängeslevä, Minna: Hyvinvointivaltio painomusteissa - hyvinvointivaltion arvoympäristö ja murros vuosien 1988 ja 1993 sanomalehtikirjoitusten välittämänä.

Lisensiaattitutkielma:

Hynninen, Asko: Julkisen ja salaisen rajat maakuntien EU-tukihalinnossa - karttoitus journalismin ehdoista ja mahdollisuuksista uudessa julkisuuskulttuurissa.

Puheviestintä
Pro gradu -tutkielmat:

Auvinen, Annika & Hiekkaranta, Tiina: Organisaation sisäinen viestintä ja työntekijöiden sitoutuminen Jyväskylän pankin muutosprosessissa. (Salainen)

Järvinen, Betty: Suomalaisuristien näkemyksiä kreikkalaisten kaupankäyntiviestinnästä turistien kohtaamisten aikana.

Jääskeläinen, Niina: Viestintä ystävyyssuhteessa - ystävyyssuhteen viestinnän teoreettista tarkastelua.

Kallio, Kirsi: Silkkää tekniikkaa vai pelkkää mielikuvaa? Viestintäteknologian ja viestintäkäyttäytymisen välisen suhteen teoreettista analysointia.

Kurki, Sonja: Vaikuttaminen johtamistyössä - naisjohtajien käsityksiä omasta vaikuttamisesta työssä.

Kytöharju, Pasi: puhuva kumileimasin? Tapaustutkimus puheviestinnän piirteistä kaupunginvaltuuston kokouksessa.

Lindström, Milla & Nori, Siru: Suomen partiolaisten johtamiskoulutus.

Nissinen, Anne: Näytelmän vuorovaikutusprosessit ja roolityön tulkinta - tapaustutkimus näytelmästä Oleanna.

Pekkarinen, Hanna-Kaisa: Puheviestinnällisten aineiden opetus Keski-Suomen läänin kansalais- ja työväenopistoissa.

Lisensiaattitutkielmat:

Kontio, Mirja: Seurakuntaorganisaation sisäinen viestintä yhteisöllisenä prosessina.

Valkonen, Tarja: Puheviestintätaitojen arviointi lukion päättökokeessa.

Valokorpi, Pirjo: Puheviestintätaidot ja opettajuus - aineenopettajaksi opiskelevien viestintäkäyttäytyminen ja puheviestintätaidot opetusharjoittelun aikana.

Soveltava kielitiede /
Yhteisöviestintä
Pro gradu -tutkielmat:

Asikainen, Kirsi: Viestintäilmasto ja viestintäasenteet elintarvikkeiden alan organisaatiossa. (Salainen)

Chaker, Minna Liisa: The image of the University of Jyväskylä - towards a stakeholder model of university images.

Huovilainen, Janne & Väätäinen, Olli: The first cyber summit - Clinton-Yeltsin Helsinki Summit 1997: providing content for short time news events using Internet technologies.

Hämäläinen, Taina: Tiedotusmateriaalin kieli yrityskuvan muovajana - Ilmarisen esitteiden ja kirjeiden ymmärrettävyys sekä niiden lukijoissa herättämät mielikuvat. (Salainen).

Ihanainen, Outi: kuva ja yhteisokuva - Jyväskylän yliopiston tiedotusmateriaalin kuvat ja yliopiston imago.

Rantanen, Päivi-Seija: "Tällä kerran kiva pöytä ja hyvä palvelu" - huomautukset hotellin- ja ravintola-alan ordereissa.

Vasara, Sari: Osuuskauppa Keski-maan sisäinen yrityskuva ja sisäinen viestintä.

Lisensiaattitutkielma:

Korhonen, Kaisa: Intercultural communication through hypermedia.

LAPIN YLIOPISTO

Mediatiede
Pro gradu -tutkielmat:

Halme, Antti: Virtuaaliset kaupungit World Wide Webissä.

Ihalmo, Anne: Interaktiivisuus, metaforiikka, intuitiivisuus - graafinen käyttöliittymä

Laukka, Petri: Kananpojanvärinen takki - pitkäaikainen poliitikko imagollisena ja symbolisena luomuksena.

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusoppi
Pro gradu -tutkielmat:

Airikka, Kirsi: Kestävä kehitys paikallislehdessä.

Alhassan, Amin Mohammed: Communication development - the use of radio in Ghana.

Einonen, Tomi & Pasanen, Piia: Mediajulkisuus osana huippu-urheilua - tapaus Toni Nieminen. (Journalistinen tutkielma).

Hartio, Ilkka: Kuin kekäle kassahovissa - analyysia 1990-luvun pankkikriisistä ja talousjournalismista. (Journalistinen tutkielma).

Helander, Mika: Toimijat kovan uutisen lähteinä.

Horsti, Karina: "Emme halua ärsyttää" - diskurssianalyysi rasismia käsittelevistä uutisista.

Isola, Kirsikka: Studying abroad - a series of articles about Finnish students in European village. (Journalistinen tutkielma).

Järvi, Timo: Kuvia Suomesta kohtaa historiansa - analyysi ajankohtaisdokumentista.

Kaminen, Katja: Kaupanteon glamouria ja julkistarinoita - kahden mediafuusion käsitteily Wall Street Journalissa, Timessa ja Broadcasting & Cablesa.

Kettunen, Asta: Metsäkeskustelun aallon harjalla - Der Spiegelin artikkeli ja muut metsäaiheet neljässä suomalaisessa sanomalehdessä.

Kontkanen, Minna: Films on television in Finland and The United Kingdom in 1992.

Korkee, Elina: Sana ja miten se luetaan - kristillisen lehden lukija-tutkimus.

Kortelainen, Kai: Mielikuvien taktiikka - Martti Ahtisaaren ja Elisabeth Rehnin imagoita vuoden 1994 presidentinvaaleissa.

Kuusisto, Päivi & Pippuri, Mika: Campuksen eväät - hyvän verkkojulkaisun ainekset: esimerkkinä Tampereen yliopiston verkkolehti Campus. (Journalistinen tutkielma).

Kyrölä, Liisa: Journalistina Japanissa - artikkeleita japanilaisten naisten elämästä ja pohdintaa toimittajan työstä itselle vieraassa kulttuurissa. (Journalistinen tutkielma).

Kärki, Riitta: Prometheus ja Frankenstein - havaintoja lääketieteen representaatiosta julkisuudessa. (Sivulaudaturtutkielma).

Laakso, Leena: Maailman tila -raportit toimittajien globaali ympäristöraamattu? Maailman tila 1997 -raportin saama mediajulkisuus.

Laakso, Tuija: "11. Käsky": Muista hyväksyä homoseksuaalit - uskonnollisia lesboja käsittelevä dokumentti kiilana heteroseksistisen journalismin kentässä. (Journalistinen tutkielma).

Laita, Piia: Asiantuntija-analyysi vai himmeät tekstiä? Kuvataidekritiikin merkitysten muodostuminen tekstissä kriitikon ja lukijan kohdatessa.

Leppänen, Pirjo & Ottavainen, Marja: Mainonnan myytit.

Mikkonen, Sari: Suomalaiset ja italialaiset viestijöinä - ongelmallanteet ja kolmannen kulttuurin muodostuminen.

Mäkelä, Anne: Mitä minun pitää kysyä? Toimittajan valmistautuminen haastatteluun ja haastattelutilanne. (Journalistinen tutkielma).

Paasi, Mirikka: Saviseudun selviytyjät - paikallislehti alueensa identiteetin ylläpitäjänä. (Journalistinen tutkielma).

Peltonen, Hannele: Sitä kuusta kuuleminen jonka juurella lehti - omistajan vaikutus paikallislehti Koillis-Hämeen kirjoitteluun Yhtyneistä Paperitehtaista vuosina 1952-1994.

Piminäinen, Kirsi & Tihveräinen, Marja-Leena: A-studion jutun anatomiaa.

Skön, Kirsi & Torkkola, Sinikka: Ihminen haluaa kyllä kuulla, kuinka se on suomen kielellä sanottu - omakielisten radio- ja televisio-ohjelmien merkitys Venäjän ja Karjalan kansallisille vähemmistöille.

Tiirinen, Jorma: Rikkihappoa ja rakeita - Kemira OY, Harjavallan tehtaat 1944-1994. (Journalistinen tutkielma).

Vastamäki, Kati: Suomalainen arkitodellisuus ja arvot Ajankohtaisen kakkosen makasiineissa.

Wiiska, Katariina: Itälypöytä - fiktio ja fiktion kaksihintajärjestelmä. (Journalistinen tutkielma).

TURUN YLIOPISTO

Elokuva- ja televisiotiede
Pro gradu -tutkielmat:

Karjalainen, Tiina: Perusmies ja superblondi - Joel Hallikainen ja Anu Hälvä 1990-luvun suomalaisina televisiotähtinä.

Laine, Tarja: Katseesta kohtaamiseen - katsoja ja elokuvan dialogisuus.

Pylvänäinen, Sami: Flâneur simulaatiopelien ihmemaassa - tietokonepelit, katse ja koneruumiin synergiset nautinnot.

Lisensiaattitutkielma:

Pantti, Mervi: Kriisistä konsensusseen - elokuvakulttuurin jälleenerakentaminen Suomessa 1961-1975.

VAASAN YLIOPISTO

Viestintätieteet
Pro gradu -tutkielmat:

Kaleva, Ulla: Venäläiset suomalaisessa ja ruotsalaisessa iltaapäivälehdessä kesällä 1996 - asennetutkimus.

Kauppila, Pauliina: Postituslista viestintäympäristönä.

Latvala, Päivi: Suomalaisen europarlamentaarikkojen viestijäkuva - vertailussa suomalais- ja ranskalaisparlamentaarikkojen viestijäkuva sekä ranskalaisten näkemykset suomalaisparlamentaarikkojen viestinnästä.

Murtomäki, Asko: Ääniteollisuuden markkinointiviestintä - artisti-imagot vuosien 1994-1997 Eurovision laulukilpailujen ohjelmalehdissä.

Pennanen, Tarja: Savon Liitto omin ja maakunnan merkittävimpien viestintävälineiden silmin.

Pykäläinen, Päivi: Vuosikertomuksen sisällön rakenne ja diskurssin keinot.

Tassi, Tiina: Vuosikertomus yrityskuvan pellenä - semanttisten kenttien tarkastelua suomalaisten metsäteollisuusyritysten vuosikertomuksissa.

Tikkanen, Laura: Jyrki - MTV3:n nuortenohjelma kulttuuri-ilmiönä.

Vainio, Pirita: WWW innovaationa Vaasan kaupungin ulkoisessa tiedotuksessa.

Vuori, Anneliina: Musiikkivideo naisidentiteetin rakentajana - yleisötulkintoja Madonnen Open Your Heart- ja Papa Don't Preach-videoista.